

ЕТНОНАЦИОНАЛНА ХОМОГЕНИЗАЦИЈА И ЕТНИЧКИ АНТАГОНИЗМИ НА ПОСТЈУГОСЛОВЕНСКОМ ПРОСТОРУ

Друштвене и историјске претпоставке које су доводиле
до етнонационалне хомогенизације

Може да звучи као фраза, али је објективна чињеница тврдња, да свет и друштво у коме живимо обилују противречностима, налазе се у сталним конфликтима који разарају социјалну кохезију друштва и заједница; живимо у свету дискриминације, неправде, оружаних сукоба, што све заједно чини судбину скоро сваке генерације (Мандић, 1998:3).

Због мноштва друштвених, политичких, етничких и националних супротности у југословенској држави људи су постали фрустрирани, незадовољни, несигурни, оптерећени страхом од живота и будућности. У таквој ситуацији људи су почели да траже заштиту у групи блиској себи спремни да прихвате екстремне идеологије, да се безусловно покоравају, да прихватају идоле, митове, да желе чуда и воле симболе. У таквим условима људи изгубљени у маси покушавају пронаћи заштиту и спас у ужим етничким и националним заједницама, за које осећају да им припадају. У време када је било савим јасно да се југословенско друштво налази пред колапсом, када је било јасно да се савезна држава распада и да републичке олигархије постају доминантна снага, тада се етнија јавља као прибежиште за људе који постају спремни да прихвате екстремне идеологије, да се безусловно покоравају вођи, да некритички следе његову идеологију и на крају престају да мисле својом главом. Јављају се нови идеолошки и верски фанатизми због којих се сужава човекова свест и човек постаје неразуман да суди и логички закључује. „Свет није мисао, како то мисле филозофи, који су свој живот посветили мисли. Свет је страст и страствена емоција“ (Берђајев, 1987: 135).

Страх и мржња су посебна врста емоције, које изазивају сукобе међу људима, доносе беду и смрт.⁹ Када је реч о антаго-

---

⁹ Када је реч о мржњи и страху у БиХ, Андрић каже: „Мржња која диже човека против човека и затим подједнако баца у беду и несрећу или гони под

нистичким поделама у југословенском друштву, које су испољиле као: идеолошке и верске, стварале су неповерење, одсуство толеранције, присуство мржње и сукоба, доводило је до манипулације људима и употребе истих за остваривање циљева декларисаних као општенационални „наши“ циљеви. Етничка и национална хомогенизација на нивоу федералних јединица – република СФРЈ имала је за циљ стабилност друштава искључиво као етнички монолитне заједнице. Етничка монолитност је остваривана обично помоћу догми, прихватањем једне идеје без дискусије, силом саме традиције. У ту сврху коришћена је религија као најчвршћи облик стабилне друштвене свести. Појединац није био способан да мисли и ствара, у појединцу се изражава друштво, а кроз друштво мисли бог. Религија је постала главни извор друштвене стабилности, националне и етничке кохезије (Пандуревић, 2012:7).

У процесу националне хомогенизације, која је знатно допринела избијању рата, дошло је до потпуног гушења индивидуалних права, слобода или пак независног деловања појединца у односу на опште прокламоване националне и етничке циљеве као групне идеале. Супротно деловање сматрано је „људим егоизмом“, нешто што поткопава етничку монолитност.

Анализа етнонационализованих („етнократизованих“), (Болчић, 2019:333) друштава на постјугословенском простору, која се не односи само на период почетка 90-тих, него делимично сеже и на почетак двадесетог века, у време стварања Краљевине Југославије може бити за некога и упитна, због тога што је из различитих облика појавности друштвених процеса, етнонационализација издвојена као суштинско обележје тих друштава, и то у неким елементима пренаглашеног уопштавања, као и делимично због недовољне „чињеничне конкретизације“ манифестација „етнократске конституције“ ових друштава.¹⁰

земљу оба противника, мржња која као рак у организму троши и изједа све око себе, да на крају и сама угине, јер таква мржња као пламен, нема сталног лика ни сопственог живота; она је просто оруђе нагона за уништењем или самоуништењем, сама као таква и постоји, и само дотле док свој задатак потпуног уништења не изврши“ (Андрић, 1981.:181).

¹⁰ Ако се друштво „етнонационализује“ у свим његовим битним аспектима, „по мери и у власти доминантне етнонације која је „посвојила“ друштво он-

Неопходне претпоставке процеса етнонационализације и етнократизације међу народима Југославије који су имали своје конкретне последице у етничким антагонизмима различитог интензитета налазимо још у време реализације идеје уједињења јужнословенских народа, у време Првог светског рата (Екмечић, 1971), као и у периоду стварања Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца (Краљевина СХС). Уједињење јужнословенских народа није имало по вредности исти значај за све народе који су у том процесу учествовали. Након пропасти и нестанка Аустро-Угарске монархије, јужнословенски народи који су живели у њој дочекали су прилику да своју вековну борбу за самостаљење и сварање властите националне државе и остваре. С једне стране имамо народе који су били у саставу пропале монархије (Словенце, Хрвате, Србе) са врло снажном националном свешћу и са друге стране Краљевину Србију, као потпуно конституисану националну државу, победницу у Првом светском рату, која има прилику да уједини сав српски народ, и заједно са осталим јужнословенским народима створи заједничку државу. Црна Гора која је била окупирана и изгубила самосталност у Првом светском рату, наступа са подељеним идејама и циљевима – обнова самосталне државе на челу са монархијом Петровића или да се припоји Србији (Гађиновић, 2002). Стварање Краљевине СХС било је непотребно за Краљевину Србију и Црну Гору. Тај акт је икључиво ишао на руку Хрватима и Словенцима ... Краљевина Србија и Црна Гора примљене су у тадашње друштво народа, када је светска организација бројала 28 држава. Регент Александар Карађорђевић и тадашња српска влада имали су шансу да коначно реше српско национално питање. Била је то можда, јединствена прилика у историји да се под покровитељством међународне заједнице створи српска држава на етничким српским територијама (Гађиновић, 2002:90-91).

Процес уједињења јужних Словена није текао лако. Било је мноштво различитих отпора, генерисаних управо различитим етничким и националним интересима конституената нове државе. Још пре почетка Првог светског рата Словенци и Хрва-

---

да се тај процес може означити као „етнократска“ конституција друштва (Болчић, 2019:33)